

DE VROEDVROUWEN VAN BERLIJN 1

LINDA
WINTERBERG

DROMEN VAN
MORGEN

Roman

Berlijn, 1917. Drie jonge vroedvrouwen vinden hun roeping en staan vrouwen bij wanneer het leven het kwetsbaarst is.

1

Berlijn, juli 1917

Luisse staarde verbaasd uit het raampje van de trein. Dit was precies zoals ze zich Berlijn had voorgesteld: brede straten vol statige huizen met meerdere verdiepingen, en trottoirs die even druk waren als de wegen, waar ze een paar auto's en vele rijtuigen ontwaarde. Deze stad zou de komende jaren haar thuis zijn. Of liever gezegd, het aangrenzende plaatsje Neukölln, waar ze over een paar dagen haar opleiding tot vroedvrouw zou beginnen.

Ze voelde opnieuw de opwindning die de afgelopen dagen en weken bezit van haar had genomen. Toen dacht ze aan haar grootmoeder Else, van wie ze vanochtend met tranen in haar ogen afscheid had genomen. Terwijl ze op de kar van de buurman was geklommen, met wie ze mee kon rijden naar het dichtstbijzijnde station, stond de oudere vrouw nog lang voor het houten huis met de groene luiken om haar na te kijken, haar handen boven haar ogen tegen de zon. Ze was wat slecht ter been geworden, maar toch was ze altijd bezig. Het was de eerste keer dat Luise het kleine dorpje Eckersberg in Oost-Pruisen, waar ze was opgegroeid, verliet. Toen ze vier jaar was, waren haar ouders omgekomen bij een ongeluk, en sindsdien had ze bij haar grootmoeder gewoond. Van haar moeder had ze het kastanjebruine haar en de ietwat brede neus geërfd. Haar koppigheid had ze van haar vader, beweerde haar grootmoeder.

Else was de enige vroedvrouw in de buurt. Omdat ze al-

leen woonde en er niemand was om voor Luise te zorgen, nam ze haar kleindochter altijd mee. Als klein meisje al had Luise met kreunende vrouwen over het veld gelopen, had ze hun gehuil en geschreeuw gehoord en bracht ze hele nachten door met het zingen van alle kinderliedjes die ze kende om ze te kalmeren. Wat had ze het elke keer prachtig gevonden als er een kindje geboren werd. En wat was ze trots geweest toen ze voor het eerst een pasgeboren baby mocht helpen wassen. Ondanks haar kunde had haar grootmoeder haar op een dag een krantenartikel onder de neus geduwd over de bouw van een groot opleidingsinstituut voor vroedvrouwen in Neukölln. Volgens oma moest ze daar echt heen, om een degelijke opleiding te volgen, compleet met een diploma en alles wat daarbij hoorde. Aanvankelijk had Luise geweigerd. Ze was immers al vroedvrouw. Vaak ging ze in haar eentje naar vrouwen toe en zelfs de moeilijkste gevallen kon ze prima aan. Haar grootmoeder had echter voet bij stuk gehouden. De tijden veranderden en een vroedvrouw moest veel leren. Ze had haar vol vuur verteld over professor Hammerschlag, het hoofd medische zaken van het opleidingsinstituut. Zelfs op het platteland sprak men lovend over hem.

Ze hadden er wekenlang over gekibbeld. Uiteindelijk had de moeilijke bevalling van Charlotte Siegler de doorslag gegeven. 's Nachts werden ze erbij geroepen. Luises grootmoeder kon echter niet mee, omdat ze last had van spit. De bevalling op het oude landgoed had lang geduurd en de baby lag in zijligging in de baarmoeder. Luise had moeite gehad om het meisje te draaien en de kleine Maria had het bijna niet overleefd. Uiteindelijk zag ze het levenslicht met de navelstreng meerdere keren om haar halsje gewikkeld, waardoor ze helemaal blauw aangelopen was. De minuten die verstreken voordat ze voor het eerst ademhaalde, duurden ondraaglijk lang. Luise hilde toen ze het kleine meisje eindelijk in de armen van haar moeder had gelegd. Vroeg in de ochtend ging ze uitgeput naar huis en dat was het moment waarop ze besepte dat haar grootmoeder

gelijk had. Ze moest naar Berlijn om meer te leren.

Na haar opleiding zou ze naar huis terugkeren en Elses levenswerk voortzetten.

Een stem kondigde aan dat het volgende station Silezië zou zijn. Hier moest Luise uitstappen. Dit was het dan, dacht ze, en ze pakte haar koffer uit het bagagerek.

Op het perron keek ze om zich heen. Het was er een drukte van belang. Veel soldaten reisden vanaf hier naar het oostfront, en hun vrouwen, moeders en kinderen namen met tranen in hun ogen afscheid van hun. Een jong stel kuste elkaar onbeschaamd midden op het perron. Luise versnelde haar pas. Ze wist maar al te goed wat oorlog was. Vlak bij hun huis was een noodziekenhuis ingericht, waar ze vaak had geholpen. Ze wist wat de jongemannen aan het front te wachten stond. Aanvankelijk was iedereen euforisch, omdat ze te horen hadden gekregen dat ze met Kerstmis thuis zouden zijn. Al snel kwam echter de desillusie. Honderdduizenden waren er gestorven, sommigen in haar bijzijn. Zoals Johannes, een jonge luitenant uit Bremen. Kort voor zijn dood had ze hem een brief van zijn verloofde voorgelezen, terwijl ze zijn hand had vastgehouden. Haar laatste woorden had hij echter niet meer gehoord. Deze vreselijke oorlog woedde al bijna drie jaar en kende alleen maar verliezers. Dat was in ieder geval wat haar grootmoeder zei als ze alleen waren. Zoiets mocht je niet hardop zeggen, want het was beter om je vast te houden aan de overtuiging dat de overwinning in zicht was.

Aan het einde van het perron keek Luise zoekend om zich heen. Ze moest naar de zogenaamde Ringbahn, om naar de Hermannstrasse in Neukölln te reizen. Uiteindelijk besloot ze de weg te vragen aan de oudere dame die achter een gammele houten standaard in de stationshal bloemen stond te verkopen.

‘Aha, u wilt naar Rixdorf. Daar eruit en dan linksaf.’ Ze wees naar een zijuitgang.

Luise keek de vrouw verbaasd aan: ‘Nee, ik ga niet naar Rixdorf. Ik ga naar Neukölln.’

‘Dat is hetzelfde, meisje. Ze hebben het alleen een andere naam gegeven.’ Toen richtte ze haar aandacht op een jongeman in uniform.

Luisse moest wel op haar woorden vertrouwen. Het duurde niet lang voordat er een trein arriveerde, maar in de overvolle wagons was geen zitplaats meer te vinden. De passagiers stonden dicht op elkaar in de coupé. Ondanks dat de ramen open stonden, was het benauwd binnen. Luise had nog nooit zo veel mensen op één plek gezien. Ze klemde haar koffer goed vast en hield haar tas stevig tegen zich aan gedrukt.

‘Hermannstrasse!’ riep de conducteur uiteindelijk door de wagon. Ze was er.

Toen ze het schemerige stationsgebouw uit stapte in het felle licht van de ochtendzon, bleef ze even staan. De vele rijtjeshuizen met meerdere verdiepingen, de aantallen mensen en het lawaai intimideerden haar. Luid tingelend passeerde er een tram. Auto’s, rijtuig en paardenkarren reden af en aan. Een menigte mensen verdrong zich. Voor het stationsgebouw zaten twee oorlogsinvaliden te bedelen en even verderop stond een lange rij voor een winkelpand. Waarschijnlijk was daar eten te halen. Haar grootmoeder had haar verteld dat mensen in grote steden vaak uren moesten wachten op zaken als boter of brood. Onder de wachtenden waren zelfs kinderen, die de tijd doodden met klapspeletjes. Dit was dus Neukölln, de plaats waar ze de komende achttien maanden van haar leven zou doorbrengen.

Plotseling botste er iemand van achteren tegen haar aan. ‘Ai, excuses!’ Een jonge blonde vrouw in een dure donkerblauwe jurk glimlachte verontschuldigend naar haar. ‘Het spijt me. Ik wilde u niet omver lopen. Een of andere idioot botste tegen me aan.’

‘Geen probleem,’ mompelde Luise. Ze had zelden zo’n knappe vrouw gezien. Haar gezicht had wel wat weg van dat van het Madonnabeeld in de kleine dorpskerk.

‘Misschien kunt u me helpen.’ De blondine onderbrak haar

gedachten. 'Ik moet naar de Mariendorfer Weg. Weet u misschien hoe ik daar kom?'

Luise keek de vrouw verbaasd aan. 'Gaat u toevallig naar de vroedvrouwenopleiding? Dan gaan we dezelfde kant op. Ik begin daar namelijk ook.'

'Wat een toeval! En wat fijn dat we elkaar hier al ontmoeten. Mijn naam is Edith, Edith Stern. En hoe heet jij? We kunnen wel "je" tegen elkaar zeggen, toch?'

'Natuurlijk. Mijn naam is Luise Mertens.'

Ze kon het nauwelijks geloven. Zo'n rijke vrouw die in de leer ging? Meestal trouwden zulke vrouwen jong en kregen ze al snel kinderen. Zo ging dat in Oost-Pruisen in ieder geval.

Ze liepen intussen naar de tramhalte en het was alsof Edith haar gedachten had geraden. 'Ik kom uit Potsdam,' zei ze. 'Mijn vader heeft daar een groot warenhuis. Hij vond het maar niets dat ik voor vroedvrouw wilde leren, maar mijn moeder staat achter me. Zij vindt het goed dat ik mijn eigen weg ga. Ik heb er met mijn vader ruzie over gehad. Maar de storm is weer gaan liggen. Mijn oudere zus Alexandra, die ik altijd Alex noem, heeft interesse om de zaak over te nemen, samen met haar man. Als hij tenminste gezond is en met Gods hulp deze verschrikkingen overleeft.' Na die woorden keek Edith haar verwachtingsvol aan.

Luise vertelde kort dat ze uit Oost-Pruisen kwam, dat haar grootmoeder daar als vroedvrouw werkte en dat ze graag in haar voetsporen wilde treden.

'O, wat fijn, dan ken ik al iemand die er verstand van heeft,' zei Edith verheugd.

De tram arriveerde en ze stapten in. Tijdens de rit vroeg Luise zich af of ze Edith wel echt zou mogen. Aardig was ze beslist, maar ze was ook nogal een kletskaus en een beetje opdringerig. Was dit een vergissing? Toch kon het geen kwaad om kennisgemaakt te hebben.

Bij de halte voor de vroedvrouwenschool stapten nog vier andere vrouwen uit. Het complex waarin het opleidingsinsti-

tuut was gevestigd was nogal uitgebreid en besloeg meerdere gebouwen.

‘Het is groter dan ik dacht,’ zei Edith. ‘Laten we maar snel naar binnen gaan. Te laat komen op de allereerste dag maakt geen goede indruk.’

Luise knikte. Toen ze door de smeedijzeren toegangspoort stapte, zag Luise aan de overkant een jonge, ietwat mollige vrouw staan. Ze zag er verloren uit. ‘Ik kom eraan. Wil jij mijn koffer meenemen?’ zei ze. Snel haastte ze zich de straat over. ‘Kan ik je helpen?’

‘Ik weet het gewoon niet zeker.’

‘Waar twijfel je over?’ vroeg Luise verbaasd.

‘Moet ik daar wel naar binnen gaan? Die brief van de maatschappelijk werker heeft vast geen enkele invloed, en dan sturen ze me weer weg.’

‘Welke brief?’

‘Van de Patriottische Vrouwenvereniging. Door hen ben ik hierheen gestuurd. Ze zeiden dat ik hier een opleiding kan volgen als ik de brief inlever, ook al kan ik die niet betalen. Maar wat als dat niet lukt en ze me wegsturen? Het is eigenlijk oneerlijk, toch? Iedereen moet voor de opleiding betalen.’

Luise wist niet wat ze moest antwoorden.

‘Ik woon met mijn familie in een kelderwoning in een van de flatgebouwen, niet ver hier vandaan,’ vervolgde de vrouw. ‘Mevrouw Brausitz van de Vrouwenvereniging sprak namens mij met de professor. Ze vindt het belangrijk dat het opleidingsinstituut ook vrouwen uit de armere wijken van Neukölln onderwijst. We hebben elkaar ontmoet via mijn werk bij een kinderdagverblijf. Ik heet trouwens Margot Bach. En jij?’

‘Waarom zou er iets mis moeten zijn met je aanbevelingsbrief?’ vroeg Luise nadat ze zich had voorgesteld. ‘Het klinkt goed.’

‘Ik weet het niet, ik kan het gewoon niet geloven. Ik heb nog nooit iets voor niets gekregen,’ zei Margot. Ze keek naar het opgevouwen papertje in haar hand, en Luise was daar in haar hart wel wat jaloers op.

‘En... mama huilde vanochtend zo,’ zei ze plotseling. ‘Papa’s naam stond op de lijst.’

Luise wist meteen waar ze op doelde: de lijsten van gevallen die bij de gemeentehuizen hingen. Wat moest het verschrikkelijk zijn om de naam van een van je familieleden erop te ontdekken. Margot moest zich echt ellendig voelen. Geen wonder dat ze twijfelde en zo angstig overkwam.

‘Wat erg,’ mompelde ze, terwijl ze zachtjes haar arm aanraakte.

‘Hij was in Frankrijk gestationeerd, schreef vaak en stuurde ons altijd kusjes. Soms kregen we foto’s.’ Tranen welden op in Margots ogen, snel veegde ze die weg. ‘Nu moet mama alles alleen regelen, en ze moet ook nog naar de fabriek. Ze vertrekt naar AEG in Hennigsdorf, waar ze munitie maken. Ik was zo verdrietig en zat zo in de put. Toen ben ik gewoon weggegaan. Ik had de brief immers. Maar nu...’

‘Nu weet je niet of het niet beter zou zijn om naar haar terug te gaan,’ maakte Luise haar zin af.

Margot knikte. Ze stonden een tijdje zwijgend naast elkaar. Toen haalde Margot diep adem. ‘Ik ga weer. Ik kan haar niet zomaar alleen laten. Bedankt dat je naar me hebt geluisterd. En veel succes met je opleiding.’

Ze haastte zich weg. Luise keek haar na. Ze keek naar de ingang van het opleidingsinstituut en zuchtte. Dit was niet goed. Ze haastte zich achter haar aan. Toen ze de kruising met de Hermannstrasse bereikte, was Margot nergens te bekennen. Ze keek hulpeloos om zich heen. Wat nu? Ze moest hier ergens zijn.

‘Wie ben jij?’ vroeg een klein, roodharig meisje plotseling. Ze was naast Luise opgedoken en droeg geen schoenen.

‘Ik heet Luise, en jij?’

‘Mathilde, maar je mag me Matti noemen. Zo noemt iedereen me. Wat doe jij hier?’

‘Ik zoek een vriendin van me. Ze heet Margot Bach. Ken jij haar toevallig?’

‘Ja, natuurlijk.’ Het meisje keek haar verwachtingsvol aan.

Luike begreep het. Informatie was hier niet gratis. Ze greep in haar zak, haalde er een cent uit en gaf die aan het meisje.

‘Margot woont daar, het vierde gebouw links.’ Matti wees de straat in, draaide zich om en liep weg.

Met bonzend hart liep Luike naar het hek waar het meisje op had gewezen. Op de binnenplaats bevond zich een soort werkplaats, waar luid gehamer weergalmde. Waslijnen met witte lakens eraan hingen tussen de muren. Een oude vrouw stond bij een open raam en nam haar wantrouwend op. Luike stak de binnenplaats over en bereikte via een smalle doorgang de volgende binnenplaats. Die zag er net zo uit als de eerste, maar dan wat kleiner en donkerder. Hier waren twee jonge vrouwen in rafelige kleding bezig de was te doen in een grote teil. Ze stopten even met hun werk en keken Luike nieuwsgierig aan.

‘Waar ga je naartoe?’ vroeg de een.

‘Naar Margot Bach,’ antwoordde Luike, nu een beetje geïntimideerd. Waar was ze aan begonnen? Ze wist niets van het stadsleven. Straks zou haar nog iets overkomen in deze achterbuurt.

‘Ze woont daarachter,’ antwoordde de ander. ‘Ze kwam net langs en huilde. Ik had al gezegd dat dat gedoe met die vroedvrouwen niet deugde. Maar ze voelt zich een hele dame en wilde me niet geloven. Ze denkt dat ze boven iedereen staat. En boontje komt om zijn loontje: ze hebben haar weggestuurd. Wat wil je van haar?’ Ze bekeek Luike van top tot teen met een taxerende blik.

‘Niets bijzonders,’ antwoordde Luike.

‘En daarom volg je haar maar?’ vroeg een van hen, terwijl ze met een vochtige hand een haarlok van haar voorhoofd streek.

Luike wist niet hoe ze moest reageren. Ze besloot kort te groeten en door te lopen. Een van hen riep haar nog iets na, maar haar woorden werden overstemd door het luide gelach van een groepje kinderen dat op de volgende binnenplaats

speelde. De flats waren zo dicht op elkaar gebouwd dat er nauwelijks licht op de binnenplaats viel. De kinderen keken Luise nieuwsgierig aan. Ze vroegen waar ze vandaan kwam en wat ze hier deed. Uiteindelijk wist Luise hen af te schepen en ging ze de vierde binnenplaats op, die nog kleiner was dan de tweede en derde. Achter een schuurtje stonden vuilnisbakken die vreselijk stonken. Rechts was een trap die richting de woning leidde. Luise vroeg een man naar Margot Bach. Hij knikte naar het souterrain.

Luise daalde de paar treden af. Een muffe geur kwam haar tegemoet en benam haar even de adem. Toen klopte ze op de sjofele houten deur, waarop een naambordje met de naam Bach was bevestigd. Er werd niet opengedaan. Ze luisterde en hoorde iemand huilen. Dat moest Margot zijn. Ze legde haar hand op de klink en duwde die naar beneden. Krakend ging de deur open en ineens stond ze in een kleine kamer die dienst leek te doen als keuken, woonkamer en slaapkamer. Bij het raam stond een tafeltje, ernaast een buffetkast met servies. Direct naast de tafel stond het fornuis met wat pannen erop, en daarboven hing een plank aan de muur met kruidenpotjes, borden en mokken. Tegenover het fornuis stond een bed, een eenvoudig kinderbed, waarop Margot zat. Verder was er nog een smalle deur, die op een kier stond en naar een aangrenzende kamer leidde. Aan de grijze muren hingen een paar foto's van het gezin, zo te zien uit betere tijden.

‘Wat doe jij hier?’ vroeg Margot.

‘Ik wilde nog even met je praten. Ben je alleen?’ Luise ging zonder te vragen naast Margot zitten en liet haar blik door de kamer dwalen. ‘Dus zo ziet een kelderwoning bij de vierde binnenplaats eruit.’

‘Ja. Ik slaap in dit bed met mijn zus Hilde. Zij is maar een jaar jonger dan ik. Ze zorgt voor ons jongere broertje en zusje en werkt parttime in de keuken in de Neue Welt. Haar verloofde Peter is aan het front in Frankrijk. Hij leeft nog, voor zover we weten in ieder geval. Gisteren kwam er nog een brief van hem,

met een foto zelfs. Hij is fotograaf. Als hij terugkomt, wil hij een eigen winkel openen. Hilde en ik bidden elke avond voor hem. Maar dat deden we ook voor papa en dat heeft niet geholpen. Mama slaapt bij de kleintjes in de kamer hiernaast. Als ze tenminste hier is, want het is een eind reizen naar Hennigsdorf. Meestal blijft ze op de fabriek slapen. Op zondag komt ze dan naar huis. Ze had liever een baan gewild bij de Britzer Farberwerke, maar daar was geen plaats meer. Lotte Kohlhaber van de overkant heeft daar vorige week een baan gekregen. Mama wil het ook nog eens proberen. Het zou fijn zijn als het lukt.'

'Zeker,' antwoordde Luise, die niets van de Britzer Farberwerke wist, maar als Margots moeder daarop hoopte, moest het beter zijn dan de baan in het verre Hennigsdorf, waar ze ook nog nooit van had gehoord.

'Mama is in Hennigsdorf, het werk gaat tenslotte door. Als ze niet gaat, wordt haar dagloon stopgezet en krijgen we alleen een schamele weduwe- en wezenuitkering.'

Luise knikte. 'En wat ga je nu doen?' vroeg ze.

'Ik weet het niet. Terug naar de kinderopvang en dan zie ik het wel.'

'Daar is in ieder geval een warme maaltijd.'

Margots gezicht versomberde. 'Wat weet jij er nu van? Je kent me niet eens. Je loopt me achterna en denkt dat je me iets wijs kunt maken.'

'Zo is het niet, ik –'

'Waarom zou je hier anders zijn?' onderbrak Margot haar boos.

'Ik weet het niet. Gewoon domheid. De introductiesessie is waarschijnlijk al begonnen, en ik kom straks in de problemen omdat ik te laat ben. Misschien mis ik het zelfs wel helemaal. Maar ik had het gevoel dat ik achter je aan moest gaan. En mijn oma zegt altijd dat een eerste ingeving meestal de juiste is.'

'Je oma.' Margot lachte verbitterd.

'Ja, mijn oma. Ik ben bij haar opgegroeid, want mijn ouders zijn overleden toen ik vier was.'

‘Sorry,’ zei Margot.

‘Het geeft niet. Ik kan me hun niet herinneren. Ik heb mijn oma. Maar weet je... Zij is ook vroedvrouw. Samen hebben we al heel veel baby’s op de wereld helpen zetten.’

‘Wat doe je hier dan? Dan weet je toch al hoe het moet,’ zei Margot.

‘Oma zei dat het verstandig was om het vak goed te leren. Om een degelijke opleiding te volgen. Ze heeft al haar spaargeld eraan besteed om mij hierheen te laten gaan.’

Margot knikte. ‘Ik weet wat je daarmee wilt zeggen. Anderen moeten betalen en ik krijg het voor niets. Iedereen zal zo reageren.’

‘Niet iedereen hoeft het te weten, toch? Ik zal het niemand vertellen, beloofd.’

‘Zeker weten?’ vroeg Margot, terwijl ze Luise sceptisch aankeek.

‘Ja. Na de achttien maanden van de opleiding verdien je als vroedvrouw veel meer dan op het kinderdagverblijf en kun je je familie beter onderhouden. En op het instituut krijg je ook een warme maaltijd. Nou, dit was het. Ik ga nu. Als je wilt, kun je met me meegaan.’ Luise stond op, verliet de kamer en liep snel de treden op. Ze was nog niet eens op de binnenplaats, of Margot stond al naast haar. ‘Als iemand ook maar één afgunstig woord gebruikt, ben ik er vandoor,’ zei ze.

DRIE JONGE VROEDVROUWEN ZOEKEN HUN WEG NAAR LIEFDE, VRIJHEID EN GELUK

Berlijn, 1917. Wanneer Edith, Margot en Luise elkaar ontmoeten op de opleiding tot vroedvrouw, blijken ze totaal verschillend. Edith wil ontsnappen aan de verwachtingen van haar vader, Luise droomt ervan het levenswerk van haar grootmoeder voort te zetten en Margot ziet de opleiding als haar kans op een beter leven.

Wat hen verbindt is hun verlangen naar vrijheid en onafhankelijkheid. Terwijl de oorlog voortwoedt, staan de drie vrouwen dag en nacht aan de zijde van moeders en kinderen. Zo ontdekken ze hoe dicht geboorte en verlies bij elkaar liggen — en hoe zelfs in donkere tijden nieuw leven kan opbloeien.

*Dromen van morgen is het eerste deel in de serie
De vroedvrouwen van Berlijn*

LINDA WINTERBERG schrijft historische romans vol sterke vrouwen, vriendschap en veerkracht. In Duitsland groeide *De vroedvrouwen van Berlijn* uit tot een geliefde en veelgelezen romanserie.

WWW.UITGEVERIJMOZAÏEK.NL

ISBN 978-90-239-6335-6

9 789023 963356

NUR 302

UITGEVERIJ
MOZAÏEK